

Dil

Nihad Sami
BANARLI

Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe

UR'ÂN-I Kerim'in Türk diliyle ifâdesi, Türkiye'de —tıpkı dil mevzûu gibi— bilir bilmez her kafanın fikir yürütme cesâreti bulduğu bahislerdendir.

O kadar ki Kur'ân-ı Kerim'in Türkçeye çevrilmesini müslümanlığa karşı bir tehdid gibi ele alanlar bile olmuştur. Bunlara göre, müslümanlığın mukaddes kitabı ancak arapça metin hâlinde iken insanı esrarlı, füsunlu ve ulvî görünür. Eğer Kitab Türkçeye çevrilirse bu tılsım kaybolacaktır.

Burada ifâde ettiğimizden daha vahim maksadlarla ileri sürülen bu düşünceler şüphesiz tam bir cehâlet mahsûlüdür. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'i Türkçeye çevirmegi, müslümanlığı tehdid yolunda bir koz gibi kullananlar bilmezler ki Kur'ân-ı Kerim daha müslümanlığın ilk asırlarında, İslâm imânının Türkler arasında bir gufran gibi esip bir gazâ mevzûu olduğu, büyük iman ve cihâd devirlerinde, hem de def'alarca Türkçeye çevirilmiştir. Fakat bu tercümelerin hiçbirisi, İslâm'ı, düşmanlarının gözlerini aydınlatacak bir şekilde sarımsamış, aksine, Türkler arasında İslâm'ın ilerlemesinde, sevilme ve yayılmasında büyük vazife görmüştür.

Türkler daha Ortaasya'da iken yapılan Kur'ân tercümelere, Anadolu ve Balkanlar Türkiyesi'nde yüzlerce defâ ve elyazması olarak tekrar tekrar yazılmıştır. Bu yazmalarda Kur'ân-ı Kerim, islâm yazısıyla yazıldıktan sonra her satırının altına Türkçe karşılıkları konulmak sûretiyle hem en ilmi hem de en faydalı ve ustalık bir şekilde Türkçeleştirilmiştir. Bu tercümelere hayli archaïque fakat çok samimi, sâde ve sıcak bir halk Türkçesi vardır. Böylelikle Kur'ân-ı Kerim'i her âyetinin altındaki Türkçe kelime ve ibârelerle anlamak, onu okuyan müslüman Türkler için büyük saâdet olmuştur.

Bu tercümelere —bu gün düşünülenin aksine olarak— okuyanları mânâ bakımından tatmin etmiş fakat bu tatmini ses ve

sadâ bakımından bütünlemek lâzım gelince, müslüman Türk, o zaman bütün okuyuş tıslımlarına başvurarak **Kur'an-ı Kerim**'in aslını okumuştur.

Çünkü **Kur'an-ı Kerim**, imân'a yalnız ifâde ve mânâ değil, aynı zamansa sadâ vermiş, hem de derin bir ses, yüce bir **musıkî** vermiş, lâhûfî bir lisanla **terennüm** edilmiştir. Onun her âyeti, herhangi bir lisan cümlesi'nin üstünde, bir telkîn mucizesi içinde ve bir **musıkî cümlesi** hâlinde nâzil olmuştur.

Bu söyleyişi sağlayan din, iman ve vicdan unsurlarının yüceliği yanında birtakım ses unsurları; arapçanın büyük duyurucu kudretini en çok **Kur'an-ı Kerim**'de gösteren, birtakım **terennüm** sırları vardır.

Bu musıkî, nesirde cümle ve cümlecik sonu kafiyeleleri demek olan **seci**'lerle; diğer iç **kafiye**'lerle; arapçanın karakteristik uzun **hece**'leriyle ve zengin **alliterasyon**'larla sağlanmıştır. O kadar ki **Kur'an-ı Kerim**, Arap nazmının, arapça şiirin bile kolay ulaşamadığı bir musıkîye sâhiptir. Aynı musıkî, bir bakıma, dünyânın en zengin arüz'ünü yaratmış bir milletin, dilde **musıkî** anlayışına uygundur. Meselâ **Kur'an-ı Kerim**'de bir **Fetih Süresi** vardır. Bu sürenin ilk âyeti: «İnnâ fetahnâleke fethan mübinâ» âhengindedir. Bu âyete önce bir fağfur kâse tannâniyeti veren, ince «N» sesleridir, sonra, bu sesleri, her hecesi yerden göğe yükseliyormuş gibi, bir dil ve musıkî mucizesiyle güzelleştiren, ince ve uzun «nâ» heceleridir. O kadar ki bu uzun hecelerden sonra söylenen ve onlarla ölçülemeyecek kadar kısa telâffuz edilen «le-ke» heceleri, âdetâ uzun bir seslenişten sonra nefes almayı sağlamak için yer almış, gizli nefesler gibidir. Şimdi **Fetih Süresi**'nin ilk âyetini bu muhteşem musıkîden ayırıp: «Gerçekten biz sana âşikâr bir zafer yolu açtık.» diye tercüme ederseniz, mânâyı azçok ifâde etmiş olursunuz. Fakat mânâyı o büyük duyurucu kudret'i kazandıran âhengi de kaybetmiş olursunuz: Bu cümle, aslının mânâsında sayılsa bile, onun sesinde, onun musıkîsinde değildir.

Yine **Kur'an-ı Kerim**'de bir **Rahmân Süresi** vardır ki «Rabbimizin nimetlerinden hangisini yalan sayabilirsiniz?» meâlindeki bir âyeti 70 âyet içinde 30 defâ tekrarlanır. Bu, musıkîdeki ses tekrarı anlayışının lisanda bir şahlanışdır, ve **Kur'an-ı Kerim**, böyle, burada sayılamayacak kadar çok ve çeşitli dil ve musıkî zaferleri hâlinde söylenmiştir. O kadar ki bize bir şey anlatmak için kelimesi olmayan **musıkî** gibi, **Kur'an-ı Kerim** de bize kelimelerle anlatmaya lüzum kalmayacak kadar engin duygular veren bir lisan sâhiptir.

Halbuki dünyâ dilleri içinde böyle alliterasyonlarla bezenmiş; sazlarla birlikte terennüm edilerek gelişmiş ve söyleyişte kelime zenginliğinden ziyâde ses güzelliğine kıymet vermiş diğer güzel bir lisan da Türkçedir.

O kadar ki Türkçe eğer şu son yıllarda en zalim ve kasıtlı darbelerle-baltalanmamış olsay-

dı, bu gün **Kur'an-ı Kerim** tercümesi için en elverişli bir dil kıvâmında olacaktı.

Nitekim, Türkçede **Kur'an** tercümeleri, daha ilk anlardan başlayarak, yer yer nesirden çok nazım lisânının husûsiyetlerine bürünmüştür. Halk arasında en sâde Türkçe duâlar, Tanrı'ya yakarışlar ve Tanrı'yı insan vicdânında buluşlar, ekseriya böyle vezinli, kafiyeleli söyleyişler hâlinde terennüm edilmiştir. Hele halk tekkelinde birer vecid ve tuğyan hâlinde söylenen Türkçe ilâhiler, baştan başa **Hacı Bayram Veli**'nin:

**Noldu bu gönlüm noldu bu gönlüm
Derd ü gamınla doldu bu gönlüm
Yandı bu gönlüm yandı bu gönlüm
Yanmada derman buldu bu gönlüm**

mısrâlarında olduğu gibi, Tanrıya karşı duyulan büyük aşkın en musıkîli ve raksan birer ifâdesidir.

Yine meselâ, bugünkü bilgimize göre, **Kur'an-ı Kerim**'in **Besmele**'si, İslâmî Türk Edebiyatının ilk eseri olan **Kutadgu Bilig**'de o devir Türkçesi için zafer sayılabilecek böyle bir musıkî lisânı hâlinde ve manzum olarak şu lisanla ifâde edilmiştir:

**Bayat âtı birle sözüğ başladım
Törütken igidken keçürken İdi'm**

«Allah adıyla söze başladım. Yaratan, yetiştiren ve göçüren Rabbim'in adıyla...» Türk halk dilinde ise, gökde aranıp yerde istenen Allâhı, inanmışların gönlünde buluş gibi çok üstün bir Allah anlayışı, Dede Korkut Hikâyeleri'nde ısrarla rastladığımız şu mısralarla söylenir:

**Yücelerden yücesin
Kimse bilmez nicesin
Görklü Tanrı
Çok câhiller seni gökde arar, yerde ister
Sen hod mü'minlerin gönlündesin
Dâim duran Cebbar Tanrı
Bâki kalan Settâr Tanrı**

Türkçede **Fetih Süresi**'nin ilk âyetine benzer, göğe yükselen eller ve duâlar gibi âhenkli bir söyleyiş de büyük **Fuzûlî**'nin meşhur **Kerbela Mersiyesi**'ndeki mısralardadır. Şiirin bir yerinde:

Evlâd-ı Mustafâ'ya cefâ kıldım ey felek

diye haykıran şâir, bu mısradaki lâ-fâ-fâ alliterasyonlarından sonra sesini biraz daha yükseltirek:

Yâ şâh-ı Kerbelâ ne revâ bunca gam sanâ

mısranın, birbiri ardından, duâlar gibi göğe yükselen yâ-şâ-lâ-vâ-nâ sesleriyle sızlanır, bunun ardından da

Derd-i demâ-dem ü elem-i dem-be-dem sanâ

mısrandaki **dem-dem-lem-dem-dem** hecelerinin kudüm sesleriyle döğünür.

Anlaşılr ki Türkçe, eski olsun, yeni olsun, halk dili olsun, aydınlar lisanı olsun, tamâmiyle

millî bir zevk ve böyle bir gelenek neticesi olarak, bir secî'ler, kafiyeler ve alliterasyonlar lisânıdır. Bu sebeple Kur'an-ı Kerim'deki lâhûtî mûsikiyi de belki bütün müslüman milletler içinde en iyi hissedecek millet, şüphesiz, Türklerdir.

Bu böyle olmakla berâber, nasıl bir mûsiki bir başka mûsikiyeye tercüme edilemezse Kur'an-ı Kerim'deki mûsiki lisânını da herhangi bir başka dile çevirmek güç ve bir bakıma imkânsızdır. Kur'an-ı Kerim'i ancak meâlen tercüme etmek mümkündür. Bu da Türkçede öteden beri yapılmıştır ve şimdi daha geniş ölçüde yapılmaktadır.

Bu tercümelere yukarıdaki örneklerden ve benzerlerinden alınacak ilhamla, Türkçenin dehasına uygun bir terennüm lisânı verilebilirse, yine de aslı olmaz ama hedefe biraz daha ve daha tesirli bir şekilde yakınlaşma yollarına girilmiş olur. Kur'an-ı Kerim'i bütün müslüman milletler içinde en güzel seslendiren bir millet oluşumuz, bizim bu yüce kitaptaki duyurucu lisânı herkesten daha çok kavradığımızın otantik delilidir.

Yeter ki dilimize kasedenler, Türkçeyi rahat bıraksınlar, bu millet, bir gün Kur'an-ı Kerim'i Türk halkının, aslı ile birlikte ve aslına yakın bir zevkle okuyacağı, bugünkülerden çok âhenkli bir dille Türkçeye çevirecek büyük ve imanlı bir sanatkârını daha bu yolda çalışır ve muvaffak olur görebilecektir.

KUR'ÂN

«Elde Kur'ân gibi bir mûcize-i bâkî varken başka bürhân aramak aklıma zâid görünür. Elde Kur'ân gibi bir bürhân-ı hakikat varken münkirleri ilzâm için gönlüme sıklet mi gelir?»

S. N.

Ağlatma Beni !

*Yak sînemi âteşlere, efgânıma bakma;
Rûhumda yanan âteşe, nîranıma bakma.
Hiç sönmeyecek aşkıma, îmanıma bakma;
Ağlatma da yak, hâl-i perîşânıma bakma.*

*Ağlatma ki âlâmımı tahfîfe de başlar;
Ağlatma.. serinletmededir bağıma yaşlar.
Rahmetme sakın.. gerçi dayanmaz buna taşlar;
Ağlatma da yak, hâl-i perîşânıma bakma.*

*Yaşlar akararak belki uçar zerresi aşkın:
Âteşle yaşar, yaşla değil yâresi aşkın,
Yanmaktır Efendim biricik çaresi aşkın,
Ağlatma da yak, hâl-i perîşânıma bakma.*

YAMANDEDE